

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA U BEOGRADU ODELJENJU ZA PSIHOLOGIJU

Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije

Na XV redovnoj elektronskoj sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu održanoj 24. i 25. 09. 2020. godine izabrani smo u Komisiju za ocenu teze doktorandkinje Jelene Tovarević „*Povezanost identiteta, samopoštovanja i osobina ličnosti: Pitanje svodljivosti*“

Komisija je pregledala doktorsku disertaciju i o njoj podnosi sledeći

IZVEŠTAJ

1. Osnovni podaci o kandidatkinji

Jelena Tovarović je rođena 09.08.1989. godine u Šapcu. Šabačku gimnaziju, filološki smer, završila je kao vukovac (cum laude). Godine 2008. upisala je Fakultet za pravne i poslovne studije "Dr Lazar Vrkić" u Novom Sadu studijski program Psihologije, i diplomirala je 2011. godine sa najvišom ocenom na završnom radu (10) i ukupnom prosečnom ocenom na studijama 9.71. U isto vreme, 2008. godine, upisala je Fakultet za strane jezike Alfa Univerzitet u Beogradu studijski program Engleskog jezika i književnosti i diplomirala je sa prosečnom ocenom 9.85. Godine 2011. upisala je master studije na Fakultetu za pravne i poslovne studije "Dr Lazar Vrkić" u Novom Sadu studijski program Psihologije i diplomirala je 2014. godine sa najvišom ocenom na master radu (10) na temu "Interne metrijske karakteristike jednog mernog instrumenta za procenu statusa Ja-identiteta" i ukupnom prosečnom ocenom na studijama 9.92. Godine 2013. upisala je master studije na Fakultetu za strane jezike, Filološkog Univerziteta u Novom Sadu studijski program Engleskog jezika i književnosti i diplomirala je 2015. godine sa najvišom ocenom na master radu (10) na temu "Motivacija učenika osnovnih škola u nastavi engleskog jezika" i ukupnom prosečnom ocenom na studijama 9.71. Osvojila je nagradu Najbolji student na Fakultetu za pravne i poslovne studije "Dr Lazar Vrkić" (studijski program Psihologije). Dobitnik je stipendije "Dr Lazar Vrkić" od 2008. do 2013. godine. Godine 2015. upisala je doktorske studije Psihologije na Filozofskom Fakultetu u Beogradu. U januaru 2018. godine položila je sve ispite na doktorskim studijama sa ukupnom prosečnom ocenom 9.67. U proteklih pet godina Jelena Tovarović je učestvovala na naučnim skupovima i ima objavljene stručne radove u naučnim časopisima.

Volontirala je u centru za socijalni rad u Šapcu od 2010. do 2014. godine. Radila je kao stručni prevodilac u firmi "Lav-kompjuteri" Šabac od 2009. do 2012. godine. Godine 2012. stekla je stručnu obuku za simultano/konferencijsko prevođenje engleskog jezika u Beogradu. Pohađala je dve godine transakcionu analizu i sertifikovani je praktičar transakcioni analitičar. Prisustvovala je psihološkim radionicama Emocionalne pismenosti i Psihoanalitičkom tumačenju snova i ima 32 iskustvena sata u oblasti psihodramskih radionica.

2. Osnovni podaci o disertaciji

Nastavno-naučno veće na osnovu saglasnosti Univerziteta na predlog teme doktorske disertacije Jelene Tovarović pod nazivom *Povezanost identiteta, samopoštovanja i osobina ličnosti: Pitanje svodljivosti* donelo je odluku dana 27.09.2018. godine da odobrava rad na doktorskoj disertaciji. Članovi komisije su prihvatili učešće u oceni doktorske disertacije 20.08.2020. godine. Doktorska disertacija Jelene Tovarović sastoji se od 241 stranice teksta proreda 1.5. Disertacija je pisana na srpskom jeziku i sadrži sledeće segmente: Sadržaj (str. II), Apstrakt i ključne reči na srpskom jeziku (str. III), Teorijsko-metodološki kontekst problema (str. 4-34), Metod (str. 35-42), Rezultati (str. 43-63), Diskusija (str. 64-68), Zaključak (str. 69-75), Literatura (sadrži 193 bibliografske jedinice dominantno relevantni naučni radovi, str. 76-85), Prilozi 1-22 (str. 86-241).

3. Predmet i cilj disertacije

Osnovni predmet doktorske disertacije Jelene Tovarović je utvrđivanje svodljivosti identiteta i samopoštovanja na bazične osobine ličnosti. Osnovno pitanje u istraživanju ličnosti jeste kako mnoge osnovne karakteristike opisuju individualne razlike. Teorijska diskusija o broju osnovnih karakteristika ličnosti je i dalje otvorena. Varijable ličnosti u ovom radu definisane su prostorom bazične strukture ličnosti obuhvaćene modelom Velikih šest (HEXACO-PI-R; Lee & Ashton, 2016), koji pored osnovnih pet sadrži i dodatni faktor ličnosti Poštenje/Poniznost. Za procenu identiteta korišćen je Upitnik za procenu Ja-identiteta (EOMEIS-2, *Extended Objective Measure of Ego Identity Status*; Adams, 1998) koji sadrži dve dimenzije: istraživanje i posvećenost. Na osnovu dimenzija mogu se izvesti četiri statusa identiteta: ostvareni, moratorijum, preuzeti i difuzija identiteta. Za procenu samopoštovanja korišćen je dvofaktorski model i sadrži dve dimenzije: samodopadljivost i samoeфикаsnost (SLSC-R, *Self-Liking Self-Competence Scale Revised Version, SLCS-R*; Tafarodi & Swann, 2001); koji poslednje dve decenije u ovoj oblasti psihologije privlači sve veću pažnju istraživača.

Ciljevi ove doktorske disertacije bili su višestruki. Kandidatkinja je želela da ispita validnost pretpostavke o postojanju Opšteg faktora ličnosti, kao i alternativnu hipotezu u kojoj se očekuje značajni uticaj zajedničkih faktora karakteristika ličnosti u opisu njene kompleksne strukture.

Pored toga, u ovom radu ispituje se svodljivost identiteta i samopoštovanja na jedan Opšti faktor ličnosti. Kako bi kandidatkinja detaljnije analizirala svodljivost, bavila se i istraživanjem povezanosti ličnosti, identiteta i samopoštovanja.

Oblast kojom se kandidatkinja bavila u ovom radu je relativno nova u oblasti psihologije individualnih razlika. Prethodne studije na temu utvrđivanja Opšteg faktora ličnosti su malobrojne, a rezultati su inkonzistentni. Pored toga, ispitivanje relacija identiteta, samopoštovanja i osobina ličnosti jeste relevantno i povezano sa samopoimanjem individue. Mere koje su korišćene stvaraju mogućnosti za objašnjenje bazične strukture ličnosti, kao i razumevanje uloge identiteta i samopoštovanja u razvoju ličnosti.

4. Osnovne hipoteze

Na osnovu teorijskih postavki i relevantnih empirijskih istraživanja, kandidatkinja je postavila nekoliko hipoteza. Hipoteze su organizovane u skladu sa postavljenim problemima istraživanja:

H1: Postoji Opšti faktor ličnosti HEXACO instrumenta za procenu ličnosti. Nalazi prethodnih istraživanja su oprečni, stoga, postavljena je i alternativna hipoteza: Odbacuje se pretpostavka o postojanju Opšteg faktora ličnosti.

H2: Očekuje se svodljivost statusa identiteta i samopoštovanja na Opšti faktor ličnosti.

H3: Postoji povezanost između dve dimenzije samopoštovanja i četiri statusa identiteta.

H4: Postoji povezanost četiri statusa identiteta i osobina ličnosti.

H5: Postoji povezanost dve dimenzije samopoštovanja i osobina ličnosti.

5. Opis sadržaja disertacije

U uvodnom delu rada, Jelena Tovarović predstavila je teorijsko-metodološki kontekst problema istraživanja. Struktura uvoda je organizovana u tri dela. Prvo, predstavljeni su teorijski okviri i postavke o identitetu, dvofaktorski model samopoštovanja i šestofaktorski model kao optimalan okvir strukture ličnosti. Drugo, prikazana su istraživanja koja pretpostavljaju postojanje Opšteg faktora ličnosti, i nasuprot tome studije koje analiziraju model zajedničkih karakteristika ličnosti. Nadalje, predstavljena su istraživanja koja su se bavila povezanosti identiteta, samopoštovanja i osobina ličnosti. I treće, analizirani su ciljevi, problemi i hipoteze istraživanja.

U metodološkom delu rada predstavljen je uzorak istraživanja prema polu i stepenu obrazovanja. Nakon toga, opisane su varijable i instrumenti istraživanja. U delu o korišćenim instrumentima prikazane su studije o valjanosti metrijskih karakteristika Upitnika za procenu statusa identiteta, Upitnika za procenu samopoštovanja i HEXACO-PI-R instrumenta za procenu osobina ličnosti. I na kraju, detaljno je opisan postupak istraživanja.

U poglavlju Rezultati, pre svega, predstavljena je faktorska struktura tri instrumenta: Upitnika za procenu Ja-identiteta (EOMEIS-2), Instrumenta za procenu samoeфикаsnosti i samodopadljivosti (SLCS-R) i Instrumenta za procenu osobina ličnosti (HEXACO-PI-R) na osnovu EFA (Eksplorativne faktorske analize) i paralelne analize, kao i provera metrijskih karakteristika (reprezentativnost, pouzdanost, interna valjanost i homogenost). U cilju provere hipoteze istraživanja o postojanju Opšteg faktora ličnosti kandidatkinja je prikazala podatke i analizirala više mernih modela na osnovu KFA analize (Konfirmatorna faktorska analiza) koristeći adekvatne mere podesnosti modela. Nakon toga, prikazani su rezultati o svodljivosti identiteta i samopoštovanja na crte ličnosti putem višestruke regresione analize. Nadalje, povezanost osobina ličnosti, identiteta i samopoštovanja utvrđena je putem kanoničke korelacione analize na nivou podcrta ličnosti, statusa identiteta i dimenzija samopoštovanja.

Poglavlje Diskusija je organizovana prema istraživačkim problemima. U ovom delu rada, kandidatkinja daje osvrt na svaku od postavljenih hipoteza, prikaz dobijenih rezultata koji su u vezi sa navedenim hipotezama i uporedila je rezultate sa nalazima prethodnih istraživanja. Na kraju diskusije sumirani su dobijeni rezultati istraživanja.

U poglavlju Zaključak, kandidatkinja je pružila odgovore na pitanja koja su postavljena u ciljevima, koje hipoteze su potvrđene i date su moguće interpretacije i objašnjenja dobijenih nalaza. U poslednjem delu Zaključka kandidatkinja je prikazala moguća teorijska i metodološka ograničenja istraživanja. I na kraju, naglašene su pozitivne strane i smernice za dalja istraživanja u ovoj oblasti.

6. Ostvareni rezultati i naučni doprinos

Ključni doprinos doktorske disertacije Jelene Tovarović ogleda se u tome da je utvrđen značaj šest karakteristika ličnosti, kao i da postoji povezanost identiteta, samopoštovanja i karakteristika ličnosti. Dakle, nije moguće zanemariti valjanost i značajnost faktora nižeg reda.

Crte ličnosti u okviru HEXACO modela predstavljaju najjasnije objašnjenje ponašanja i ličnosti osobe. U poređenju na druga istraživanja, relevantne razlike jesu u primeni: drugačijeg modela ličnosti odnosno Šestofaktorskog modela, koncepta samopoštovanja koji ne pretpostavlja već ustaljeno verovanje o samo jednom faktoru samopoštovanja, kao i statusa identiteta koji može predstavljati značajan aspekt u razvoju ličnosti individue. Psihološka mera procene ličnosti Velikih šest veoma je značajna u opisu ponašanja individue.

Procenat objašnjene varijanse crtama ličnosti viši je za dimenzije samopoštovanja u odnosu na statute identiteta, a imaju najviše relacija sa: Ekstraverzijom, Savesnosti, Otvorenosti ka iskustvu i Emocionalnosti. Postoji veoma veliki značaj i uticaj šest značajnih karakteristika ličnosti, koji jasno predstavljaju, objašnjavaju i učestvuju u procesu oblikovanja ličnosti. Razvoj ličnosti se može jednim delom objasniti na osnovu visoke povezanosti crta ličnosti sa samopoštovanjem, posebno između Ekstraverzije i Samodopadljivosti, kao i Savesnosti i Samoefikasnosti; a drugim delom značajnim relacijama crta ličnosti sa statusima identiteta. Šest karakteristika predstavljaju bazične osobine ličnosti, koje su relevantne i povezane su sa samopoimanjem individue, odnosno sa identitetom i samopoštovanjem, a njihove značajne relacije mogu uticati na formiranje ličnosti.

7. Zaključak

Doktorska disertacija Jelene Tovarović predstavlja samostalno i originalno naučno istraživanje, kojima su u potpunosti ostvareni ciljevi i zadaci navedeni u odobrenoj prijavi doktorske disertacije. Strukturalni prikaz i analiza problema omogućio je odgovor na pitanje da li postoji jedan opšti faktor ličnosti ili je za objašnjenje i razumevanje ponašanja individue neophodno analizirati crte i podcrte osobina ličnosti. Na osnovu detaljne analize povezanosti identiteta, samopoštovanje i crta ličnosti objašnjeni su zajednički razvojni procesi individue.

Komisija zaključuje da kandidatkinja pokazuje određeni nivo stručnosti, poznavanje i analizu teorijskih i metodoloških konteksta problema u oblasti ispitivanja strukture relacija osobina ličnosti, identiteta i samopoštovanja, kao i sposobnost da istraži probleme i interpretira nalaze istraživanja povezujući ih sa dosadašnjim studijama u toj oblasti. U skladu sa prethodno izloženom argumentacijom, predlažemo Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta u Beogradu da prihvati naš izveštaj o doktorskoj disertaciji Jelene Tovarović *Povezanost identiteta, samopoštovanja i osobina ličnosti: Pitanje svodljivosti* i da odobri njenu javnu odbranu pošto su se za to stekli svi uslovi.

U Beogradu, 07.10.2020godine.

Članovi Komisije:

1. _____
Prof. dr Goran Opačić, Filozofski fakultet u Beogradu

2. _____
Prof. dr Goran Knežević, Filozofski fakultet u Beogradu

3. _____
Prof. dr Iris Žeželj, Filozofski fakultet u Beogradu

4. _____
Prof. dr Ksenija Krstić, Filozofski fakultet u Beogradu